ВІДГУК
офіційного опонента – кандидата мистецтвознавства, доцента,
професора кафедри музичного мистецтва
Волинського національного університету імені Лесі Українки

КАШАЮК Вікторії Миколаївни

на дисертаційну роботу

ГАО ДАЦЯНЯ

«ЖАНР ФОРТЕПІАННОЇ БАЛАДИ У ТВОРЧОСТІ КИТАЙСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТЬ»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 02 Культура і мистецтво
зі спеціальності 025 – музичне мистецтво

У дисертаційній праці Гао Дацянь виходить із розуміння важливості дослідження проблем міжкультурної взаємодії та трансформації національних мистецьких традицій у глобалізованому культурному просторі. У цьому контексті інтерес автора становить китайська академічна музика XX–XXI століть, розвиток якої відбувався в постійному діалозі із західноєвропейською традицією, і показовим прикладом такого синтезу є фортепіанна творчість китайських композиторів, в якій усталені європейські жанрові моделі набувають нового змісту під впливом національного інтонаційного мислення, естетики та культурно-філософських уявлень.

Автор доводить, що жанр фортепіанної балади в китайській композиторській практиці не обмежується засвоєнням європейської романтичної моделі, а постає як результат її творчого переосмислення. У структурі балад поєднуються риси інструментальної драматургії, національна пісенність, фольклорна образність, програмність і символічність. Завдяки цьому жанр набуває самобутньої художньої природи та виразно репрезентує процес взаємодії китайської й західної музичних традицій. Наукова цінність роботи посилюється тим, що китайська фортепіанна балада досі не отримала

достатнього комплексного жанрово-типологічного осмислення, а попередні дослідження переважно зосереджені на історії китайської фортепіанної школи, проблематиці національного стилю або аналізі окремих творів. Натомість питання типології балади, особливостей її драматургії, механізмів взаємодії європейських і китайських художніх принципів залишаються недостатньо розробленими.

У цьому зв'язку заслуговує на увагу прагнення Гао Дацяня систематизувати жанрово-стильові моделі китайської фортепіанної балади другої половини XX – початку XXI століття та простежити специфіку їх індивідуально-композиторського втілення у творчості Чжу Цзяньера, Чжао Сяошена, Ван Лісаня, Чжан Чжао та Лі-Лі Чан. Переконливим видається й застосування наративного підходу, який дає змогу розкрити баладу не лише як жанрову конструкцію, а як форму музичного висловлювання, пов'язану з образністю, символікою та культурною пам'яттю.

Отже, робота має безперечну **актуальність і наукову перспективність**, оскільки поглиблює розуміння сучасної китайської фортепіанної музики та, водночас, розширює уявлення про закономірності міжкультурної трансформації європейських жанрів у національному музичному середовищі.

Гао Дацянь ставить доволі амбітну **мету**, що полягає в «полягає у комплексному осмисленні китайської фортепіанної балади другої половини XX – початку XXI століття як жанрово-стильового феномену та типологізації моделей фортепіанної балади у творчості китайських композиторів різних поколінь» (с. 28) і визначає ряд вагомих завдань, які свідчать про новаторський підхід автора до осмислення задекларованої теми. Виконуючи **завдання дисертації**, автор здійснює комплексне дослідження жанрово-стильової, наративної та драматургічної специфіки китайської фортепіанної балади, що передбачає аналіз стану наукової розробленості проблематики фортепіанної балади у західному та китайському музикознавстві, обґрунтування доцільності застосування музичної наратології як теоретико-методологічної основи дослідження китайської фортепіанної балади, визначення жанрових ознак,

архетипів і типологічних характеристик інструментальної балади в контексті європейської музичної традиції, дослідження особливостей становлення європейської моделі інструментальної балади у творчості Ф. Шопена та її впливу на подальший розвиток жанру, простеження основних етапів формування китайського національного фортепіанного стилю у ХХ – на початку ХХІ століття, виявлення ролі національної традиції Юефу (Yuefu) та наративного типу музичного мислення у становленні китайської фортепіанної балади, аналіз специфіки термінологічного осмислення жанру балади в китайській музичній традиції, дослідження жанрово-стильових моделей китайської фортепіанної балади другої половини ХХ століття на матеріалі творчості Чжу Цзяньєра, Чжао Сяошена та Ван Лісаня, аналіз індивідуально-авторських концепцій жанру, репрезентованих у фортепіанних баладах Чжан Чжао та Лі-Лі Чан, систематизацію жанрово-стильових моделей китайської фортепіанної балади та формування їх типології, визначення особливостей взаємодії європейських композиційних принципів із китайською національною музичною традицією у творчості китайських композиторів, а також виявлення специфіки музичного наративу, драматургічної організації, тематичного розвитку та ладо-інтонаційної системи китайської фортепіанної балади другої половини ХХ – початку ХХІ століть.

Відповідно до поставлених завдань здійснене **структурування дисертації** (вступ, чотири розділи, висновки, список використаних джерел, що містить 181 позицію, з яких 156 джерел – зарубіжних видань, та додатку). Технічне й змістове оформлення дисертаційної роботи здійснене автором відповідно до вимог МОН України.

У цілому, дослідження характеризується цілісністю та завершеністю викладу, виконане відповідно до наукової теми № 5 «Позаєвропейські артефакти музичної культури минулого і сучасності» перспективного тематичного плану науково-дослідної роботи Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка на 2020 – 2025 рр.

Публікації дисертанта повною мірою висвітлюють основні результати

дослідження, що відповідає встановленим вимогам, усі 5 публікацій здійснені одноосібно. Це 3 статті в наукових фахових виданнях України і 2 праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Апробація основних положень і висновків дослідження здійснена у доповідях на 6 міжнародних наукових та науково-практичних конференціях, що свідчить про достатній рівень презентації роботи у науковому просторі.

Наукову новизну дисертації Гао Дацяня становить комплексне дослідження жанру фортепіанної балади у творчості китайських композиторів другої половини XX — початку XXI століття, систематизація основних жанрово-стильових моделей китайської фортепіанної балади та розроблення їх типології, з'ясування ролі пісенної традиції Юефу (Yuefu) як архетипового підґрунтя китайського музичного наративу у формуванні національної моделі жанру фортепіанної балади, обґрунтування типологічної спорідненості китайського поняття сюйші-цюй (xùshì qǔ) з європейською традицією інструментальної балади, виявлення специфіки адаптації та трансформації європейської жанрової моделі балади в умовах китайської музичної культури, визначення жанрово-стильових, композиційно-драматургічних і ладо-інтонаційних особливостей фортепіанних балад Чжу Цзяньера, Чжао Сяошена, Ван Лісаня, Чжан Чжао та Лі-Лі Чан, простеження особливостей втілення національної ладо-інтонаційної традиції у музичній мові китайської фортепіанної балади, встановлення специфіки взаємодії та синтезу національних і західноєвропейських композиційних принципів у розвитку жанру, а також уведення до українського музикознавчого дискурсу малодосліджених творів сучасних китайських композиторів і наукових джерел, присвячених проблематиці китайської фортепіанної культури.

Цілком слушним бачиться підбір комплексу **наукових методів**, куди увійшли: історико-культурний метод для висвітлення становлення європейської та китайської фортепіанної балади, джерелознавчий – для опрацювання нотних і наукових матеріалів, біографічний – для вивчення творчих постатей китайських композиторів, музично-аналітичний – для визначення жанрово-стильових,

композиційно-драматургічних і ладо-інтонаційних особливостей творів, компаративний – для зіставлення європейської та китайської моделей балади, типологічний – для їх систематизації та класифікації, інтерпретаційний – для осмислення музичного наративу, драматургії та художньо-семантичного змісту фортепіанних балад.

У **змістовому наповненні дисертації** вважаю за потрібне акцентувати наступне.

У першому розділі дисертації «Фортепіанна балада як жанрово-стильовий феномен у міжкультурному контексті» здійснено системне теоретико-методологічне дослідження фортепіанної балади крізь призму її жанрової та стильової специфіки в умовах міжкультурної взаємодії. Такий підхід уможливив визначення основних теоретичних положень і методологічних орієнтирів, необхідних для подальшого аналізу зазначеного жанрового феномену. Фортепіанна балада розглядається як динамічна й відкрита жанрова конструкція, що характеризується здатністю адаптуватися до різних культурних середовищ, набуваючи нових художньо-стильових характеристик. У межах концепції китайсько-західної музичної взаємодії китайська фортепіанна балада постає не як механічне перенесення європейської жанрової моделі, а як результат її творчого переосмислення та синтезу з національними музично-естетичними засадами китайської культури.

У другому розділі «Генеза та теоретичне осмислення китайської балади в контексті національної музичної традиції» простежено становлення китайської фортепіанної балади в безпосередньому зв’язку з процесами національно-культурної адаптації фортепіанного мистецтва та взаємопроникнення китайської і західноєвропейської музичних традицій. Розгляд цих процесів дає змогу виявити передумови формування специфічної жанрової моделі китайської фортепіанної балади та визначити чинники, що зумовили її національну своєрідність.

Особливе місце в дослідженні відведено традиції Юефу (Yuefu), яка є важливим джерелом китайського музично-поетичного наративу. Ханьські пісні

Юефу розглядаються як одна з ранніх форм розвитку оповідного художнього мислення, в якій словесний і музичний компоненти утворюють цілісну художню систему, а сюжет розгортається за принципами послідовної музично-драматургічної організації. Водночас, традиція Юефу виявляє типологічні паралелі з баладним типом мислення передусім на рівні наративної структури, а не безпосередньої жанрової тотожності. Її характерними рисами є розвинений оповідний принцип, використання повторюваних структурних елементів, гнучка ритмічна організація, взаємодія ліричного та драматичного начал, а також виразна орієнтація на морально-етичну проблематику. Сукупність цих характеристик формує специфічний тип музично-поетичного висловлювання, який у подальшому може розглядатися як один із культурно-історичних чинників становлення китайської баладної традиції.

У третьому розділі «Жанрово-стильові моделі китайської фортепіанної балади другої половини XX століття» здійснено комплексний аналіз специфіки жанрово-стильової еволюції фортепіанної балади у творчому доробку китайських композиторів. Особливу увагу зосереджено на характері переосмислення традиційної баладної моделі, її структурно-композиційних і стилістичних трансформаціях, зумовлених взаємодією національної музичної традиції із західноєвропейськими художніми принципами. Виявлено основні напрями адаптації та індивідуально-авторської модифікації жанру, що визначили своєрідність китайської фортепіанної балади другої половини XX ст. Натомість, у четвертому розділі «Авторські концепції китайської фортепіанної балади кінця XX – початку XXI століття» досліджуються особливості індивідуального трактування жанру у творчості композиторів Чжан Чжао і Лі-Лі Чан.

У результаті, Гао Дацянь обґрунтовує типологію жанрово-стильових моделей китайської фортепіанної балади другої половини XX – початку XXI століття та стверджує, що «китайська фортепіанна балада другої половини XX – початку XXI століття характеризується значною індивідуалізацією авторських концепцій, розширенням жанрової семантики та формуванням національних моделей баладного мислення» (с. 11).

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційної роботи

Оцінюючи дисертацію позитивно, необхідно вказати і на окремі дискусійні моменти маркувати ті ідеї дослідження, котрі, на думку опонента, перегукуються з іншими працями з окресленої проблематики та потребують певних акцентів.

Питання:

1. Оскільки дисертант не приділяє спеціальної уваги проблемі взаємодії Орієнту та Окциденту на теоретичному рівні, проте, ця ідея, власне, є ключовою для процесу формування китайської фортепіанної балади, пропоную заакцентувати проблему діалогу цивілізаційних ідентичностей, звернувшись, наприклад, до праці Віолетти Демещенко «Взаємодія культур «Сходу» і «Заходу» як фактор становлення світової культури»[1], в якій комплексно проаналізовано процеси взаємного відображення культурних образів Китаю та Японії в європейському культурному просторі, рецепцію європейської культури в китайській і японській традиціях. Особливу увагу авторка приділяє уточненню понятєво-категоріального апарату, розмежовуючи такі феномени міжкультурної комунікації, як «взаємодія», «взаємовідштовхування», «взаємопроникнення» та «взаємовплив». Узагальнюючи результати дослідження, авторка порушує питання перспектив формування світової культури, заснованої на універсальних гуманістичних цінностях, і розглядає можливість її становлення як закономірний наслідок тривалого діалогу культур. *Отож, прохання до дисертанта вказати, який, на його думку, характер має актуальна динаміка щодо ролі окцидентальної традиції у формуванні жанру китайської фортепіанної балади, та який саме тип комунікації, із названих вище (або із власного формулювання), є домінуючим у процесі розвитку вказаного жанру.*

---

[1] Демещенко В. Взаємодія культур «Сходу» і «Заходу» як фактор становлення світової культури : дис. … канд. іст. наук : 17.00.01. Київ, 2005. 232 с. URL : https://mydisser.com/en/catalog/view/vza-modiya-kultur-shodu-i-zahodu-yak-faktor-stanovlennya-svitovoi-kulturi.html

2. Стосовно творчості Фридерика Шопена, до якої звертається дисертант при змалюванні жанрово-стильового архетипу фортепіанної балади, відомо, що саме цей жанр великою мірою зумовлений впливом поетичних балад польського поета-романтика байронівського типу Адама Міцкевича. Натомість, наприклад, в українській музиці у вказаному жанрі не представлено настільки ж яскравого звернення до творчості нашого національного поета-романтика – Тараса Шевченка. Винятком є Балада для фортепіано з епіграфом з шевченківської поезії Федора Надененка, написана 1961 року, тобто на 100-річчя Кобзаря, хоча національна тематика виразно проявилася у цьому жанрі від його витоків до сьогодення – починаючи від балади «Конашевич-Сагайдачний» та «Української балади» Тимофія Безуглого, створених у 1850-х роках та виданих під назвою «Дві балади на теми козацьких похідних пісень», – до творів, написаних у наші дні. Прикметно, що національний класик XX століття Борис Лятошинський у симфонічній баладі «Гражина» також звертається до творчості саме Міцкевича. Ця тема, безумовно, достатньо цікава. *Отож, питання: який вплив, на думку дисертанта, мають поетичні тексти на творення жанру китайської фортепіанної балади? Чи відомі приклади алюзій китайських мистців до поезії європейських авторів?*

Зауваження:

У вирізненні типів китайських балад видаються недостатньо коректними окремі формулювання. По-перше, «героїко-драматургічна» (на прикладі твору Чжао Сяошена) – можливо, героїко-драматична? Водночас, героїка представлена у «національно-героїчному» типі на прикладі композиції Чжан Чжао, що також викликає зауваження щодо формулювання. По-друге – недостатньо коректним видається визначення окремого типу «національно-стильова» стосовно одного із творів Чжао Сяошена, – адже всі інші типи також мають національну стилістику. *При цьому вказане зауваження не вважаю принциповим, а радше дискусійним.*

Висвітлення задекларованих питань і зауваження маркує важливі позиції дисертації та окреслює перспективи подальшої роботи дослідників жанру балади і китайської фортепіанної музики.

Висновок і оцінка дисертації

Дисертаційна робота Гао Дацяня «Жанр фортепіанної балади у творчості китайських композиторів другої половини XX – початку XXI століть» є завершеним і достовірним дослідженням актуальної наукової проблеми. Дисертація має вагому новизну, відповідний теоретико-аналітичний рівень, викладена науковою мовою. Досягнуто мету та виконано завдання дослідження.

Результати дослідження мають самостійний характер, обґрунтовані на основі використання низки новаторських методів.

Ознак наукової недоброчесності при знайомстві з текстом дисертації не зауважено.

Дисертація повною мірою відповідає спеціальності 025 – музичне мистецтво галузі знань 02 Культура і мистецтво.

На основі викладеного варто підсумувати, що дисертаційна робота Гао Дацяня «Жанр фортепіанної балади у творчості китайських композиторів другої половини XX – початку XXI століть» є самостійним і завершеним науковим дослідженням, яке повністю відповідає вимогам пунктів 5–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ № 44 від 12 січня 2022 р., а також затвердженим наказом МОН від 12 січня 2017 року «Вимогам до оформлення дисертації», а її автор Гао Дацянь заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Офіційний опонент:
професор кафедри музичного мистецтва
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Вікторія КАШАЮК,
кандидат мистецтвознавства,
доцент

13.08.2026 р.